

Kangasalan Luonto

VUOSIJULKAISU 2023

Mikä Tavasessa meni pieleen? sivu 5

Kaukajärvi ja Pitkäjärvi sivu 14

Taiteilija ja luonto sivu 22

Kaksikymmenvuotinen vesisota

Tampereen kaupungin konsernijaosto päätti syyskuussa, että vuosikymmeniä riitoja ja valtavien valitussuman aiheuttanut Tavase-tekopohjavesihanke lopetetaan. Ruskon pintavesilaitoksen saneeraus on kaupungille järkevämpi ratkaisu.

Kangasalan luonto ry. on 20 vuotta antamissaan lausunnoissa ja valituksissa korostanut, että tekopohjavesilaitos tulee tutkimusten mukaan sijoittaa talousmetsään. Kangasalan ja Pälkäneen Vehoniemen-Syrjänharju ei ole talousmetsää. Alueella on kansallisesti merkittäviä maisema- ja kulttuuriarvoja, luonnonsuojelu- ja Natura 2000 -alueita, ulkoilu- ja retkeilyreittejä, pysyvää asutusta, maataloutta, Kankaanmaan teollisuusalue sekä Pälkäneen kuntakeskus. Tämä on syy suureen valitusmäärään sekä vuosikymmeniä kestäneisiin oikeusprosesseihin.

Tavase Oy:n tekopohjavesihanke kokonaisuudessaan osoittaa sen suunnittelijoiden ammattitaidottomuutta.

Kangasalan luonto ry. on perustanut kantansa vallitsevaan länsidäntöön sekä tutkimustietoon. Yhdistyksen lausuntoihin ja valituksiin ovat vaikuttaneet asiantuntijoina muun muassa professori Heljä-Sisko Helmisaari, tekn.tri. Jarl Ahlbeck, DI Petri Reijonen sekä edesmennyt dosentti Kalle Hakalehto.

Valitettavan usein tutkimustietoon vetoaminen on 20 vuoden aikana saanut aikaan vain pään nyökyttelyä. Kuvaavaa on, että Tavase Oy:n suunnitelmissa ei aluksi edes mainittu professori Helmisaaren alan perustutkimusta *Tekopohjaveden muodostaminen – imeytystekniikka, maaperäprosessit ja veden laatu – TEMU 1998–2003*.

Hanketta vietiin järeäpäisesti eteenpäin, vaikka tekopohjaveden tuotannon epäekologisuus on osoitettu moneen kertaan. Kangasalan ja Pälkäneen harjuluonnolle tapahtuisi peruuttamatonta vahinkoa, kun kymmeniä tuhansia kuutiometrejä Roineen järvivettä sellaisenaan imeytettäisiin joka päivä harjun rinteille. Se

myös lisäisi sähkön kulutusta 50 % eli vuositasolla 5 500 megawattia, mikä vastaa 2 600 kerrostaloasukkaan vuosikulutusta.

Toinen osoitus ammattitaidottomuudesta ja erityinen riski Tavasen hankkeessa on esikäsittelmättömän järviveden sata vuotta kestävä imeyttäminen harjuun. Useat asiantuntijat ovat todenneet, että se ei toimi. Kai-vot ja imeytysalueet tukkeutuvat sen takia ja ennemmin tai myöhemmin on pakko ottaa käyttöön esikäsittely.

Korkein hallinto-oikeus edellytti päätöksellään 13.8.2008 Turun Seudun Vedeltä raakaveden kemiallista esikäsittelyä. Laitos rakennettiin TSV:n pumppaamon viereen Huittisiin. Näin joudutaan tekemään myös Roineen Hiedanperässä, jos hanke toteutuu. Tällöin pumppaamon ja esikäsittelylaitoksen vaatima alue kasvaa ja tuhoaa väistämättä rannan viitasammakkopopulaation.

Tavase-hanke on oikeudellinen ennakkotapaus ja kuntapoliittinen erikoisuus. Sekä Pälkäneen kunta että Kangasalan kaupunki ovat ilmoittaneet, etteivät halua tekopohjavesilaitosta alueelleen. Olisi erikoinen ennakkotapaus, että yksi kunta, Tampere, voi rakentaa suuren ympäristöä pilaavan teollisen laitoksen toisten kuntien alueelle vastoin näiden tahtoa.

Ennakkotapaus on myös hankkeen käsittely hallintoviranomaisissa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto hylkäsi Tavasen hakemuksen vuonna 2015. Kun asia tuli valitusten takia uudelleen käsitteilyyn, myönteistä päätöstä oli aluehallintovirastossa tekemässä ympäristöneuvos, joka aiemmin oli valmistellut Tavasea Pirkanmaan ely-keskuksessa. Esteellisyys saa Suomessa uuden sisällön, jos valmistelevalta virkamiehellä on päätetty asiasta.

On yleisen edun mukaista lopettaa Tavasen valmistelu. Luontoarvot, muiden kuntaosapuolien kannanotot sekä vaikeutunut lupaprosessi puhuvat pintavesiteknologian ja 20-vuotisen vesisodan lopettamisen puolesta.

Eerikan mänty Vehoniemenkylässä Roineen Hiedanperässä.

Kangasalan luonto ry:n vuosijulkaisu

Julkaisija: Kangasalan luonto ry.
C/o Markku Välimaa
Majalahdentie 128
36270 KANGASALA
050-3450234

Vastaava toimittaja:
Jorma Mäntylä
Jorma.Mantyla@kangasala.fi

Taitto:
Viestikettu
n-c@viestikettu.fi

ISSN-L 0781-5166
ISSN 0781-5166

Paino:
Viestipaino, Tampere 2023

Kangasalan luonnonkukkien päivän retki järjestettiin 19.6.2023 Kisapirtin ja Turvelammen poluilla. Retken veti Heikki Toivonen.

Sääksisäätiön tiloissa Pohtiolammella oli kesällä 2023 valokuvanäyttely, jossa esiteltiin Kangasalan luontokohteita, niiden erityispiirteitä ja saavutettavuutta. Näyttelyn avasi 6.5.2023 Kangasalan kaupunginjohtaja Oskari Auvinen. Näyttely oli koottu yhteistyönä Kangasalan luonto ry:n, Sääksisäätiön ja Taigabird Oy:n kanssa.

Sisällys

- 5 Mikä Tavasessa meni pieleen?
- 7 Ilkon ja Pitkäjärven alueen kaavat
- 9 Kolumni: Seurakuntien metsät ja kiinteistöt
- 11 Kangasala luonto ry:n retket
- 14 Kaukajärven ja Pitkäjärven luonnon erikoispiirteitä
- 17 Tuulivoimapuisto on ympäristöarvojen ristiriitatilanne
- 20 Laipansalon ikimetsässä
- 21 Pentti Linkola ihastui vanhaan metsään
- 22 Luonto on yltäkyläinen ideoiden lähde
- 24 Kirja-arvio: Puut puhuvat
- 25 Kangasalan luonnon toimintaa 2023

Kannessa: Syksyisen Pitkäjärven kuvasi Virpi Mustiala. Ilkon ja Pitkäjärven asioista s. 7–9.

HALLITUS 2023

Kangasalan luonto ry

Markku Välimaa
050 345 0234, markku.valimaa@kolumbus.fi

Jorma Mäntylä
0400 333 575, jorma.mantyla@kangasala.fi

Tuija Lahti
040 568 0799, lahti.tuija@gmail.com

Sina Isokallio
sina.isokallio@kangasala.fi

Krista Mäkelä
040 578 0710, krista.makela@gmail.com

Reetta Vuorio
reetta@oac.fi

Inka Vaalamo
inka.vaalamo@gmail.com

Heikki Toivonen
040 749 3901, toivonenhe@gmail.com

Hannu Majava
0400 341 210, majavahannu@gmail.com

Kari Sipilä
0400 722 123, kakex831@gmail.com

Kangasalan Luonto -vuosilehden kaikki numerot 2009–2023 netissä:

www.sll.fi/kangasala/kangasalan-luonto-lehti/

Miksi Tavase meni pieleen?

HELJÄ-SISKO HELMISAARI
METSÄMAATIETEEN EMERITUS-
PROFESSORI, HELSINGIN YLIOPISTO

Sain aikoinaan, vuonna 2004, pyynnön arvioida sopiiko tekopohjaveden tuotanto Kangasalan ja Pälkäneen Vehoniemen-Syrjänharjun alueelle. Vastausta pyydettiin minulta siksi, että olin johtanut Suomen tähän asti laajinta tekopohjavettä koskevaa tieteellistä tutkimusta *Tekopohjaveden muodostaminen – imeytystekniikka, maaperäprosessit ja veden laatu – TEMU 1998-2003*.

TEMU-tutkimushanke oli Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekesin (nyk. Business Finland) rahoittama ja siinä olivat mukana ne vesilaitokset, joilla oli tehty riittävät tekopohjavesitutkimukset saman tasoisesti erilaisissa hydrogeologisissa olosuhteissa. Tutkimukseen valikoituivat Hämeenlinnan, Jyväskylän, Mikkelin, Rauman, Turun seudun ja Tuusulan seudun tekopohjaveden muodostamisalueet.

Vastausta laatiessani perehdyin Pälkäneen ja Kangasalan harjualueisiin ja Tavasensilloisiin suunnitelmiin. Arviointityössä oli pohjana tutkimustemme tieteellinen tieto ja kokemus, joiden pohjalta Tavasensuunnitelmia

ja Pälkäneen –Kangasalan harjualueen soveltumista tekopohjaveden tuotantoon pystyi silloin ja edelleen pystyy arvioimaan.

Silloinen vastaukseni oli sama kuin kuluneen 20 vuoden aikana eri vaiheissa ja vielä tänäänkin: Kangasalan ja Pälkäneen Vehoniemen-Syrjänharjun alue ei sovellu tekopohjaveden tuotantoon.

Miksi tällainen vastaus?

TEKOPOHJAVESILAITOSTA EI LÄHELLE ASUTUSTA TAI ARVOKKAITA LUONTOKOhteITA
Maamme toimivien tekopohjavesilaitosten imeytysalueet sijaitsevat kaukana asutuksesta olevilla metsäalueilla eikä niiden läheisyydessä ole asutusta tai suojeltuja alueita. Tämä ei toteutuisi Kangasalan-Pälkäneen alueella.

Tekopohjaveden tuotannossa liikutellaan valtavia vesimääriä kun järvi- tai jokivettä imeytetään harjualueille joko sadettamalla tai imeytysaltaiden kautta. Pintavesi saadaan puhdistamaan syvällä harjumaaperässä veden virratessa imeytysalueelta kaivoalueelle, mikäli laitos on suunniteltu ammattitaitoisesti ja harjualueen ominaisuudet tunnetaan hyvin. Puhdistuminen tarkoittaa sitä, että pintaveden orgaanisesta humusaineesta suuri osa pidättyy maaperäpartikkelili-

en pinnoille ja jää maaperään mikäli veden virtausmatka ja viipymäaika maaperässä on riittävä.

Tässä piilee myös suuria ongelmia. Vuotuiset järvi- tai jokiveden imeytysmäärät ovat tuhansia kertoja suurempia kuin imeytysalueiden vuotuinen sademäärä. Kun vesimääriä liikutellaan harjualueella, voi alkuvaiheessa tapahtua hallitsemattomia veden purkauksia, kun suuret vesimäärät hakevat optimaalisen reittinsä maaperässä. Imeytysalueilla tai niiden läheisyydessä ei voi tämän vuoksi olla asutusta tai arvokasta kasvillisuutta ja eliöstöä, eikä varsinkaan Natura 2000 -alueita, joiden luonnontilaa ei saa muuttaa. Tässä tapauksessa olisi kyse poikkeuksellisen suuresta tekopohjavesilaitoksesta.

Imeytysalueiksi on aina valittava kaukana asutuksesta ja suojelluista ja arvokkaista luontokohteista olevia harjualueita. Tämä toteutuu Suomessa tällä hetkellä toimivilla tekopohjavesilaitoksilla, mutta ei toteutuisi Tavasensuunnittelemalla tekopohjavesilaitoksella. Vuotuiset järvi- tai jokiveden imeytysmäärät olisivat tuhansia kertoja suurempia kuin imeytysalueiden vuotuinen sademäärä, ja imeytetty pintavesi ja sen humusaineet ja ravinteet kulkeutuisivat kokonaisuudessaan pohjavesivyöhykkeeseen. Maaperä, kasvillisuus →

ja lähteiden eliöstö ei ole sopeutunut näihin muutoksiin.

Tavase on jossain vaiheessa esittänyt suunnittelevansa myös ns. kaivoimeytyksen käyttämistä. Imeytyskaivot ovat kuitenkin kokemusten mukaan helposti tukkeutuvia ja niihin kertynyttä orgaanista ainesta on mahdotonta saada pois. Vaikka imeytyskokeet tehtiin lähes kiintoaineettomalla pohjavedellä, ilmeni kaivoimeytyksessä jo imeytyskokeiden aikana ongelmia.

Kangasalan-Pälkäneen harjualue on arvokasta kansallismaisemaa, jolla on suojeltuja alueita (esimerkiksi Punamultalukko ja Keiniänranta), joiden vesitase ja sen mukana suojeluarvot häiriintyivät tekopohjavettä muodostettaessa.

Korkeimman hallinto-oikeuden maastokatselmuksessa vuonna 2018 kävi selkeästi ilmi, ettei Tavasella ole minkäänlaista suunnitelmaa siitä miten suojeltujen alueiden vesitase pidetään muuttumattomana. Tavase on prosessin eri vaiheissa osoittanut sen, kuinka jo pienellä vesimäärällä toteutetuissa imeytyskokeissa aiheutui sellaisia muutoksia, jotka yhtiö on itse todennut merkittäviksi haitoiksi suojelluille alueille. Luontoon kohdistuvat vaikutukset aiheuttaisivat lupamääräysten vastaisia ongelmia, jotka edelleen vaikuttaisivat tekopohjaveden tuotantoon.

TEKOPOHJAVESI VAI PINTAVESI

Suomessa käytössä olevilla tekopohjavesilaitoksilla tekopohjaveden valmistus on hyvä ratkaisu. Näillä laitoksilla reunaehdot täytyvät: imeytysalueet ovat harjuilla pääosin kaukana asutuksesta ja arvokkaista luontokohteista.

Korkein hallinto-oikeus Vehoniemenharjun Punamultalukossa 2018.

Mikä Tavasessa on siis mennyt pieleen? Lähes kaikki. Tavasea on alusta alkaen suunniteltu alueille, joille tekopohjavesilaitosta ei voi luonnolle ja asutukselle aiheutuvien haitallisten vaikutusten vuoksi perustaa. Tavasen suunnittelu on 20 vuoden aikana tullut Tampereen kaupungille jo tähän mennessä huomattavan kalliiksi, ja ennustearvo on edelleenkin huono.

Tavase on vuosikymmenten ajan esittänyt lukuisia suunnitelmia, joiden toimivuudesta ei ole takeita geologisesti monimutkaisella harjualueella. Varmaa on, että mikäli jokin suunnitelmista voitaisiin toteuttaa, tekopohjaveden tuotanto tällaisella alueella muuttaisi merkittävästi suojeltuja alueita.

Naapurikuntien Pälkäneen ja Kangasalan asukkaista huomattava osa vastustaa hanketta. Voidaan puhua kansanliikkeestä. Vastustus on parin

vuosikymmenen ajan vienyt runsaasti aikaa ja inhimillisiä voimavaroja, ja vaikuttanut haitallisesti kuntien ja asukkaiden tulevaisuuden suunnitteluun.

Suomessa osataan tehdä järvi- tai jokivedestä laadukasta talousvettä. Pääkaupunkiseutu käyttää pääasiassa järven pintavettä, jonka käsittely laadukkaaksi talousvedeksi suuremmissa mittakaavassa osataan ja hallitaan maassamme erinomaisesti. Tampereen seudulla on viimeinkin parasta pitäytyä myös tulevaisuuden suunnittelussa tähän vaihtoehtoon. Pintaveden puhdistaminen Ruskon pintavesilaitoksella on investointina myös tekopohjavettä huomattavasti edullisempi vaihtoehto, kuten Tampereen päättäjät ovat havainneet.

Tavase-hankkeen hautaaminen olisi toivottu joululahja alueen asukkaille ja myöskin Tampereen veronmaksajille. □

Seurakunnan kiinteistöjalostusta: kaavoitus-suunnitelman mukaan Ilkkoon rakennettaisiin suuri kerrostaloalue kalliojyrkänten reunalle. Uusimmassa versiossa rakennusala on ennallaan. Yksi kerrostalo Atte Wikholmin huvilan luota poistetaan ja muiden kerrosalaa nostetaan. (Havainnekuva: Kangasalan kaupunki / kaavaseloste.)

Ilkon ja Pitkäjärven alueen kaavat, luonnonarvot ja virkistyskäyttö

ANTTI PULKKINEN

Kangasalan ja Tampereen kaupunginvaltuustot ovat tunnistaneet Pitkäjärven ja Kaukajärven luontoarvot järven rantametsissä. Kuitenkin tehokas rakentaminen uhkaa luontoarvoja ja järvien säilymistä luonnontilassa. Tästä kirjoitimme jo v. 2021 vuosijulkaisussa, mutta asia on entistä ajankohtaisempi.

KAAVOITUS KAVENTAA LUONTOARVOJA JA VIRKISTYSKÄYTTÖÄ

Ilkossa on voimassa Vatialan osayleiskaava (hyväksyttiin vuonna 2014). Alueen keskeisiä asemakaavoja ovat Ilkon itäosaa koskeva kaava 753 (2017) ja läntistä osaa koskeva kaava 618 (2020). Lisäksi aivan Ilkon länsilaidalla on kaava 850 (2022, ei lainvoimainen). Kaavaan 753 on tekeillä kaavamuuutos 875, jolla parin hehtaarin maa-alueen maankäyttö on tarkoitus muuttaa kurssikeskuksesta kerrostaloalueeksi. Kurssikeskuksen alueen ja jyrkänten itäpään rakennettuja tontteja on omistanut Tampereen Seurakuntayhtymä. Muita maanomistajia alueella ovat olleet

yksityiset, erityisesti kurssikeskuksen rakentaneen tehtaailija Atte Wikholmin (1871-1952) jälkeläiset. Nykyisin Kangasalan kaupunki omistaa paljon maita kurssikeskuksesta länteen.

Asemakaavoitusta on ohjannut Kangasalan kaupunkistrategian mukainen valinta täyttää nauhataajama mahdollisimman tehokkaasti. Tiiviisti Kangasalantien varteen rakentamalla lähiluonto olisi voinut säilyä koskemattomana virkistyskäytössä. Ilkossa tehokas rakentaminen tapahtuu kuitenkin luonnon kustannuksella. Kerrostalontontteja ja parkkialueita on sijoitettu Ilkontien varteen pääasiassa aiemmin rakentamattomaan metsään. Useita pientaloja on sijoitettu mm. maankäytön merkitylle valtakunnallisesti arvokkaalle jyrkänteelle.

Tehokas maankäyttö aiheuttaa ekologista kaventumista Ilkossa. Vaikka kaavoituksessa ja rakennusluvuissa on esitetty toiveita puuston säästämisestä, niitä on ollut mahdoton toteuttaa. Usein asuintalojen määrää on lisätty alkuperäisestä suunnittelun edetessä.

Rakennettavien talojen väliin ei ole voitu jättää tai istuttaa mitään pensaita korkeampia kasveja. Rinteeseen rakentaminen on vaikeaa ja täyttömaata on valunut tonttien ulkopuolelle. Täyttömaan myötä alueelle on tullut vieraslajeja. Myös puustoa on kaadettu varsinasta rakennuspaikkaa laajemmalla alueella. Ainakin kahdessa kohteessa on jo kaadettu merkittäviä määriä metsää Vatialan osayleiskaavassa valtakunnallisesti arvokkaaksi merkityltä jyrkänteeltä, jossa on voimassa maisematyölupa. Nämä alueet eivät ole kuuluneet rakennusluvun piiriin. Kaupunki on joutunut ilmeisesti tuulenkaatojen pelossa poistamaan puustoa pienten tonttien lähistöltä. Vaikutukset rakentamisessa ulottuvat kaavoitettuja tontteja laajemmalle, mikä olisi pitänyt huomioida jo kaavoja laadittaessa.

Vuonna 2012 julkaistu liito-oravaselvitys Pitkäjärven alueella kuvaa kuinka ainutlaatuinen alue on luonnonarvoiltaan. Liito-orava on indikaattorilaji, jonka esiintyminen kertoo alueen luonnon monimuotoisuudesta. →

Epäonnistunut tekopohjavesilaitoksen paikka aiheutti 20 vuotta kestäneen kansalaisliikkeen.

Kuva Jukolan viestistä Kangasalla 2019.

Ekologisesti rikkaasta alueesta on vaarassa tulla luontoarvojen suhteen autiomaata. Alueelle on kaavoitettu 5–15 metriä leveitä kaistaleita liito-oravayhteyksiksi, jotka ovat vaatimuksia (> 30 m) kapeampia. Käytännössä nämä yhteyksikäytävät eivät kuitenkaan toteudu, koska puustoa tonttien ja teiden vieriltä perataan pois. Kapeat luontoyhteyksikäytävät esiintyvät kaavoittajan kartoilla. Käytännössä edes niissä ei voi ylläpitää riittävää puustoa tarkoitustaan varten. Myös suosittu virkistysalueen retkeilykäyttö ja yhteydet valtakunnallisesti ainutkertaisille maisemareiteille ovat kaventumassa merkittävästi.

Kehä II on suunnitteilla kulkemaan siltaa pitkin yli Pitkäjärven rotkolaakson, mikä tarkoittaa melun kaikumista ja kertautumista yli koko Pitkäjärven-Kaukajärven virkistysalueen. Melukaiteilla, joita sillalle on suunnitteilla, pystytään melua vaimentamaan vain vähän. Silta muuttaa myös vielä tällä hetkellä ”erämaista” maisemaa melkoisesti. Kehä II:n valittu linjaus perustuu aluevarausuunnitelmaan, jossa reitti-vaihtoehtojen luonto- ja virkistysvaikutusten ja kustannusten arvioinnissa on virheitä.

Alueella on tehty sopimuksia (esim. asemakaava 618), joiden avulla rakentaminen aivan rantaviivan tuntumaan on sallittu. Tätä kaupungin viranhaltija luonnehti maanomistajan kanssa sovituksi, ainutkertaiseksi poikkeukseksi, jotta toisaalla Lamminrahkaan liittyvä maa-alue saatiin kaavoitettua. Maakuntakaavan mukaan rakentamattomat rannat pitää taajama-alueella jättää virkistyskäyttöön, mikä on myös vesistöille parasta. Kuitenkin samaan aikaan asemakaavassa 850 ja Saarenmaan OYK:ssa rakentamista aivan Pitkäjärven rantaan edelleen suositetaan.

VAIKUTUKSET RINTEESEEN JA VESISTÖÖN

Alueelle ei tietävästi ole tehty kattavaa hydrologista selvitystä minkään kaavoituksen yhteydessä. Tulvariskien kartointi Vatialan alueella on ilmeisesti aloitettu aivan viime aikoina, vaikka se tuli lainsäädäntöön vuonna 2010. Routivalla alueella kaikenlainen rakentaminen perustuu siihen, että rakennettava maaperä ei saa jäädä märäksi. Vesi on

ohjattava pois rakennusten, pysäköintialueiden ja teiden päältä, mistä aiheutuu hulevesiä. Pienillä, tiiviisti rakennetuilla tonteilla ei ole mahdollisuuksia viivästyttää hulevesiä, vaikka kaavoissa hulevesien käsittely on osoitettu kiinteistöjen vastuulle. Erityisen tehokkaasti rakennettavan Ilkon länsipäädyn hulevedet johdetaan muuttaman saostuskaivon jälkeen suoraan Pitkäjärveen, vanhan varuskunnan saunalaiturin viereen. Varsinaista viivytys- ja/tai imeytysallasta ei kaavoissa ole eikä sitä ole myöskään rakennettu. Tämän seurauksena kaikki vettä kevyempi jäte, kuten styrox, polyuretaani ja öljyt, valuvat käsittelemättä Pitkäjärveen, jossa on jo kolmena syksynä peräkkäin havaittu sinilevää. Jyrkillä rannoilla näyttää olevan mahdotonta hallita hulevesiä siten, että valumaveden laatu olisi lähellä luonnollista metsämaan läpi siilautunutta vettä.

Ilkon kalliit ovat tunnettuja tihkupinnoistaan, jotka edistävät monipuolisen lajikirjon ja luontotyyppien esiintymisen alueella. Ne ovat karua männikköä ja rehevää lehtoa vierivieressä. Seurakuntakeskuksen lähdelampi, joka saa vetensä lähimetsässä sijaitsevasta allikosta on vaarassa kuivua ilmeisesti yläpuolisen Ilkontien perusparannuksen ja metsän ojituksen vuoksi. Tien perustus tehdään aiempaa syvemmälle, jotta on mahdollista tehdä routimaton, aiempaa leveämpi ja kantavampi, pinnaltaan asfaltoitu ajotie ja kevyen liikenteen väylä. Metsälain

Seurakuntakeskuksen lähdelampi.

suojeleman allikkolähteen päälle on kaavaan merkitty pysäköintialue.

PALAKAAVAT VAI KOKONAISUUS

Kaavat on tehty pieninä asemakaavoina, ja kukaan ei näin ole arvioinut niiden yhteisvaikutuksia Pitkäjärvi-Kaukajärveen, jotka ovat siitä poikkeuksellisia, että järvien vesi vaihtuu hyvin hitaasti (n. 2,5 vuodessa) ja niiden valuma-alue on pieni. Tähän liittyen rantarakentamisella ja hulevesillä on erityisen iso merkitys tälle järvi-alueelle.

Maakuntakaavassa Ilkon jyrkänteet on merkitty valtakunnallisesti arvokkaaksi kallioalueeksi, jossa on harvinaista lajistoa. Tästä huolimatta tälle arvoalueelle ja upeille näköalapaikoille on sallittu rajua rakentamista, mikä muuttaa radikaalisti Ilkon alueen luonnetta ja kansallismaisemaksikin kutsuttua ranta-alueetta.

Tampereen ja Kangasalan valtuustot ovat hyväksyneet Pitkäjärven- ja Kaukajärven rantametsiä (Haihara-Kisapirtti-Ilkko-Pitkäjärven pohjoisranta) koskevan luonnonsuojelulueselvityksen. Selvitykset ovat osoittaneet, että rantametsät ovat erityisen monimuotoisia ja niissä on erityistä suojeluarvoa. Rantojen suojelu, varovaisuusperiaatetta noudattava maankäyttö ja hulevesien hallinta voisivat vielä mahdollistaa Pitkäjärven ja Kaukajärven maiseman, virkistysalueen, veden kunnan ja luonnon monimuotoisuuden säilymisen tuleville sukupolville. □

Seurakuntien metsät ja kiinteistöt

Seurakuntien jäsenmäärät laskevat kirkosta eroamisten takia. Verotulojen lasku on ajanut seurakunnat etsimään uusia tulonlähteitä. Kiinteistöjalostus ja metsien hakkuut johtavat sosiaaliin ja ekologiin ongelmiin, jotka saattavat jyrkentää alamäkeä.

Seurakunnilla on Suomessa metsää yli 130 000 hehtaaria. Se vastaa Ylöjärven tai Virtain pinta-alaa. Pirkanmaan seurakunnilla on 5 500 hehtaaria metsää. Kirkkohallitus ja seurakunnat teettävät laskelmia paljonko ovat maksimihakkuut, jotta metsä uusiutuisi ja toimisi hiilinieluna.

Lehdistössä on tiheään uutisia seurakuntien avohakkuista mm. Keuruulla, Saarijärvellä, Laukaassa, Ilomantsissa, Lieksassa, Kärsmäellä ja Nastolassa. Seurakunnan ja ympäristöjärjestöjen yhteenotto nähtiin 2020 Savonlinnassa. Suunniteltu hakkuu Huosiossa peruttiin, kun Greenpeace ja asukkaat vastustivat päätehakkuuta. Greenpeace muistutti, että Huosion läpi kulki Pyhät Polut -vaellusreitti järven rannan metsäkirkkoon.

Kangasalan seurakunta on hyväksynyt 500 hehtaarin metsäsuunnitelman vuosille 2019–2028. Ympäristöväki on nähnyt miten

seurakunta hakkauttaa metsiä etenkin Sahalahdella ja Kuhmalahdella. Ainakin Sahalahdella on hakattu vanhaa metsää.

Tampereen ev.lut. seurakunnat yritti tuloksetta myydä Ilkon kursikeskusta Kangasalla. Alueelle teetettiin sosiaalisesti ja ekologisesti pöyristyttävä kaava. Pitkäjärven kalliolle tulisi viisi viisikerroksista kerrostaloa. Tehtailija Atte Wikholm historiallinen metsästysmaja jäisi kirppuna väliin. Jos Kolille tai Aulangolle suunniteltaisiin vastaavaa, puhuttaisiin kansallismaiseman häpäisystä ja ympäristöjärjestöt järjestäisivät mielenosoituksia. Kaavaluonnos herätti vastalausemyrskyn. Se ei enempää vaikuttanut. Yhtä kerrostaloa esitetään poistettavaksi, mutta muiden kerrosalaa lisätään.

Metsä- ja kiinteistöbisneksessä kysytään miten pitkälle seurakunnat menevät rahan perässä? Kiinteistöjalostuksessa ei tehdä työtä maan arvon hyväksi, kuten maanviljelijä tekee, vaan maan arvo nousee rakennusoikeutta koskevan hallinnollisen päätöksen takia. Se on maan ansiotonta arvonnousua. Siihen voi liittyä hyväveliverkostoja ja monissa maissa korruptiota ja rikollisuutta. Seurakunnat törmäävät kiinteistöjalostuksessa näihin ongelmiin.

Bertolt Brecht tarkasteli hyvän ja pahan ongelmaa näytelmässä Setsuanin hyvä ihminen. Jumalat laskeutuivat Maahan etsiessään hyvää ihmistä, jota ei millään löytynyt. Viimein Kiinan Setsuanissa köyhä Sen Te tarjosi jumalille yösijan. Kiitokseksi jumalat lahjoittivat Sen Telle tuhat hopeadollaria. Rahoilla Sen Te perusti tupakkakaupan. Se ei menestynyt, sillä Sen Te oli liian hyvä. Hyväsydämisen ympärillä pyöri sukulaisia ja ystäviä, jotka halusivat osansa Sen Ten rahoista. Sementtitehtaan työläisille hän antoi ilmaiseksi tupakkaa, kun nämä halusivat rentoutua raskaan työn lomassa. Tupakkakauppa ajautui vaikeuksiin. Silloin Sen Te matkusti pois ja apuun tuli serkku Sui Ta. Hän tervehtyi taloutta ja palkkasi nälkäpalkalla köyhiä jalostamaan tupakkapaaleista myyntikelpoista tavaraa. Oli oltava paha, jotta voi olla hyvä.

Poliisitutkinta alkoi, kun kaupan takahuoneesta löytyi Sen Ten vaatteita. Oikeudessa Sen Ten surmaamisesta syytetty Sui Ta riisui naamion ja hän olikin Sen Te. Sen Te petkutti ja oli välillä paha Sui Ta. Jumalat suuttuivat ja nousivat takaisin taivaaseen pilven päälle: ”Ei kaunis löytö kestä tutkimusta tarkempaa. Ihmishahmot varjon heittää valovirtaan kultaiseen.”

Seurakunnat ovat saman dilemman edessä. Pitäisi olla hyviä ja tehdä laupeuden töitä, mutta tarvitaan rahaa. Paljonko voi hakata metsää ja olla kiinteistöjalostuksessa ettei käy kuin Sen Telle? Jumalat kääntävät selkensä ja lähtevät pois. Seurakuntien jäsenmäärä tuskin nousee hakkuista ja kiinteistöjalostuksesta. Tällaisia ääniä on jo kuultu Ilkosta.

Jorma Mäntylä

Yhdistys ei saanut avustusta

Kangasalan luonto haki edellisten vuosien tapaan kaupungilta toiminta-avustusta. Sitä on haettaessa saatu joka vuosi. Tänä vuonna hyvinvointilautakunta kuitenkin eväsi avustuksen. Esittelyssä ei ilmoitettu mitään syytä. Muita hylkäyksiä ei siinä yhdistysryhmässä (19 kpl) ollut.

Asiasta tehtiin tietenkin oikaisu-
pyyntö, jossa selvitettiin miten yhdistyksen toiminta tukee kaupunkistrategiaa ja tuottaa kulttuurihyvinvointia. Oikaisu-
pyyntö ei tuottanut tulosta. Vapaa-aikajohtaja totesi, että yhdistyksen toiminta ei täytä toiminta-avustusten myöntämisperusteita, joissa arvioidaan tapahtumien laatua ja vaikuttavuutta Kangasalan kulttuuritarjontaan, uusien taidemuotojen ja sellaisten taiteenalojen esiintuomista, joiden tarjonta on paikkakunnalla

vähäistä, erityisryhmille ja haja-asutusalueille järjestettävää toimintaa, ja että toiminnan tulisi edistää kulttuurin saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta ja kulttuurihyvinvointia. Oikaisun hylkäystä perusteltiin myös sillä, että jää avoimeksi, miten luonnon- ja maisemasuojelun hyväksi toimissa on edistetty hyvinvointia taiteen ja kulttuurin keinoin. Yhdistyksen osallistuminen Pohtiolammen valokuvanäytelyn järjestämiseen keväällä 2023 ei käynyt perusteluna, koska näyttelyn taiteellista näkökulmaa ei tuotu esiin!

Kuntaliiton ohjeisiin hyvän hallinnon perusteista kuuluvat palveluperiaate ja palvelun asianmukaisuus, neuvontavelvollisuus ja hyvän kielenkäytön vaatimus (2017). Hyvinvointilautakunnan esittelijä hylkäsi hakemuksen perustelematta.

Lautakunnan päätöksestä ei valitettu hallinto-oikeuteen, koska avustusten myöntämisperusteisiin on tehty muutoksia. Vapaa-aikajohtaja ei siis näe luonnonsuojelua kulttuuri-toimintana taiteen puuttuessa. Lautakunta taas vaikuttaa olevan vain kumileimasin hyväksyen esittelijän ehdotukset ilman keskustelua. Tulee myös mieleen sanonta ”ruokkivaa kättä ei saa purra”. Kangasalan luonto ry. on suhtautunut kriittisesti erityisesti kaupungin kaavoitussuunnitelmiin. Sillä ei kyllä ole uskottu olevan mitään yhteyttä avustuksiin.

Pienituloiselle yhdistykselle 300 € olisi ollut tervetullut tuki. Toiminta ei kuitenkaan siitä ole kiinni ja ehkä ensi vuonna osaamme hakea avustusta oikealta sektorilta ja pätevämmiin perusteisiin.

Markku Välimaa

Kangasalan luonnon retkeläisiä Vehoniemenharjun Uhkainlammella 2017.

2022			2023		
Yhdistys	Anotaan 2022	Esitys 2022	Yhdistys	Anotaan 2023	Esitys 2023
Kangasalan Kameraseura ry	800,00 €	400,00 €	Kangasalan Kameraseura ry	800,00	550,00
Kangasalan kansantanssijat ry	1 500,00 €	1 000,00 €	Kangasalan kansantanssijat ry	1 500,00	1 000,00
<u>Kangasalan luonto ry</u>	400,00 €	300,00 €	Kangasalan Karjalaseura ry	4 500,00	2 000,00
Kangasalan mieslaulajat ry	700,00 €	300,00 €	<u>Kangasalan luonto ry</u>	400,00	0,00
Kangasalan musiikinystävät ry	1 500,00 €	1 500,00 €	Kangasalan musiikinystävät ry	2 500,00	2 000,00
Kangasalan Pelimannit ry	4 000,00 €	2 000,00 €	Kangasalan nuorisoseura ry	3 000,00	1 000,00
			Kangasalan Pelimannit ry	3 500,00	1 500,00
Kangasalan Pikkuteatteri ry	2 000,00 €	2 000,00 €	Kangasalan Pikkuteatteriyhdistys ry	2 000,00	2 000,00
Kangasalan Rivitanssiyhdistys ry	200,00 €	200,00 €	Kangasalan Rivitanssiyhdistys ry	250,00	250,00
Kangasalan Rápinologit ry	450,00 €	300,00 €	Kangasalan soittokunta ry	400,00	400,00
Kangasalan soittokunta ry	400,00 €	300,00 €	Kesäpäivän Laulu ry	1 000,00	500,00
Kangasalan Urkupäivien kannatusyhdistys ry	500,00 €	300,00 €	Kuhmalahden taidepappilan ystävät ry	5 700,00	1 000,00
Kesäpäivän laulu ry	1 000,00 €	500,00 €	Lauluryhmä Duurikset ry	3 000,00	400,00
Kuhmalahden kotiseutu yhdistys ry	500,00 €	500,00 €	Lauluyhtye Gents	1 000,00	600,00
Kuhmalahden taidepappilan ystävät ry	300,00 €	300,00 €	Nukketeatteri Hupilaisen kannatusyhdistys ry	11 510,00	3 700,00
Kulttuuriosuuskunta Terä / Saaseuran teatteri	1 000,00 €	- €	Nuorisoseura Tuulia ry	3 000,00	500,00
Lauluklubi Gents ry	1 000,00 €	1 000,00 €	Raudanmaan maatiaisnaiset	1 800,00	500,00
Nukketeatteri Hupilaisen kannatusyhdistys ry	13 500,00 €	3 500,00 €	Saarikylien nuorisoseura ry	800,00	400,00
Nuorisoseura Tuulla ry	5 000,00 €	1 000,00 €	Sahalahti-Seura ry	300,00	300,00
Saarikylien nuorisoseura ry	300,00 €	300,00 €	YHTEENSÄ	46 960,00	18 600,00
Sahalahti-Seura ry	300,00 €	300,00 €			
YHTEENSÄ	35 350,00 €	16 000,00 €			

Kangasala luonto ry:n retket – kaikkea paitsi tylsää

Luonnonsuojeluliiton paikallisyhdistys Kangasalan luonto ry. on järjestänyt 20 vuoden ajan yhden tai kaksi luontoretkeä vuosittain. Tapahtumia on ollut keväällä ja kesällä sekä Suomen luonnon päivänä elokuun lopussa.

Luontoretkeä on järjestetty Kirkkojärven ympäri sekä Vehoniemelle. Bussiretkiä tehtiin keväällä 2008 Laipanmaalle Rajalan kämpälle sekä keväällä 2009 pöllöretki Savontielle. Kevätretkellä toukokuussa 2011 käytiin Salmuksen Natura-alueella Koukukurahkan suolla. Luonnonkukkien päivänä kesäkuussa juhannuksen alla on järjestetty retkiä Pohtiolammen-Sarsan

alueella 2014, 2016, 2020 ja 2022 sekä Laipanmaan Ruokojärvellä 2015, Vehoniemenharjun Punamultalukossa 2017, Kirkkoharjulla 2018, Kirkkojärven Kuohunlahdella 2019 ja 2023 Kisapirtin ja Turvelammen alueella.

Retkille on osallistunut 10–40 henkeä. Joukossa on ollut jäseniä sekä hyvinkin iäkkäitä eläkeläisiä ja lapsia. Retkien kesto ja reitit on suunniteltu niin, että kaikki pysyvät mukana. Oppaina ovat toimineet yhdistyksen hallituksen jäsenet sekä monena vuonna **Heikki Toivonen**. Retkiä on järjestetty myös yhdessä muiden toimijoiden kanssa, kuten Luonnon ja kulttuurin päivänä 24.9.23 Kaukajärvellä ja Pitkajärvellä.

Tapahtumista on tiedotettu jäsenkirjein sekä viime 15 vuoden aikana eniten yhdistyksen verkkosivulla ja Facebookissa (www.sll.fi/kangasala/ ja www.facebook.com/kangasalan-luonto).

”OSALLISTUN JATKOSSAKIN”

– Olen osallistunut Kangasalan luonnon järjestämille retkille tänä vuonna pariinkin otteeseen, sanoo **Sirke Uittus-Lilja**.

–Valitsen kohteen sekä aiheen että paikan perusteella. Tietoa tapahtumista on ollut hyvin tarjolla netissä sekä Kangasalan omilla sivustoilla että Menokoneessa ja Tapahtumat Tampere →

Luonnonkukkien päivän retkellä 2015 tutustuttiin suokasveihin Laipanmaan Ruokojärvellä.

-sivustoilla. Kisapirtillä olin mukana luonnonkukkaretkellä, koska kukat ja kasvit kiinnostivat. Retki maastoon oli mielenkiintoinen ja Heikki Toivosen sekä **Krista Mäkelän** opastus asiantuntevaa, vaikka paikka sinänsä oli jo tuttu. Erityisen mukavaa oli, että retkellä oli kaksi opasta. Maastossa kun porukka helposti jonoutuu, niin nyt sai tietoa jonon ”molemmista päistä”. Oppaat osasivat myös vastailla matkan varrella heille esitettyihin kysymyksiin.

–Pitkäjärvelle minut houkutteli paikka, sillä monista Kangasalan työ-

"Erityisen mukavaa oli, että retkellä oli kaksi opasta."

vuosista huolimatta tämä luonnon helmi oli minulle paikkana uusi tuttavuus. Tämä tapahtuma saa erityistä kiitosta luonnon ja kulttuurin yhdistämisestä. Syksyinen päivä oli kaunis, ja tarjosi

monipuolisesti musiikkia, kasviväreillä maalausta ja rummutusta luonnon helmassa. Kasarmin saunan lauteilla ehti saada kattavasti tietoa Pitkäjärven luontoa uhkaavista vaaroista kuten uusista rakennussuunnitelmista. Mahtavaa, kuinka alueen eri toimijat olivat yhdistäneet voimansa ja saaneet järjestettyä yhden minun syksyni parhaista päivistä.

–Aion ilman muuta osallistua jatkossakin Kangasalan luonnon järjestämiin tapahtumiin, sanoo Sirke Uitus-Lilja. □

POHTIOLAMPI Kangasala

Vapaa-aikaan ja yksityistilaisuuksiin.
Sääksikeskus kehittyy edelleen.

<http://www.saaksisaatio.fi/saaksikeskus/>
e-mail: jouko.alhainen@pp.inet.fi
p. 040 528 3030

Yhteisellä polulla

Luonnon ja kulttuurin päivään 24.9. Kaukajärvellä ja Pitkäjärvellä sisältyi ohjattu luontoretki Haiharan kartanolta Sillansalmeen. Retkeä ohjasi **Jukka Vettenranta**, joka on vetänyt kuuden vuoden ajan Mieli ry:n luontoryhmiä ja opiskellut luonto-ohjausta Ahlmanin opistossa.

Retkelle lähti parinkymmenen hengen seurue, josta noin puolet tutustui alueeseen ensimmäistä kertaa.

Pysähdyimme Hikivuoren jyrkänteiden juurelle, jossa kuulumme jääkauden vaikutuksista alueen pinnanmuotoihin: jyrkänteisiin, kalliorantoihin ja rotkomaisiin järviin. Vettenranta kertoi myös rantametsien poikkeuksellisen runsaasta tikkakannasta. Esimerkiksi pikkutikka on paikkauskollinen ja viihtyy Annalan rannan lehtomaisessa haavikossa.

Annalan uimarannalla saimme tietoa vesilinnuista, jotka käyttävät Kaukajärveä levähdyspaikkanaan muuttoreitillään kohti Iides- ja Pyhäjärveä. Kaukajärveä voi kuvailla mainioksi rapujärveksi, mikä kertoo järviluonnon hyvästä tilasta. Sen sijaan Pitkajärvi, joka vajoaa 28 metrin syvyyteen, on pohjastaan hapeton, mikä tuhoaa rapujen elinmahdollisuudet. Kaukajärvikään ei kyllä paljon häviä syvyydessä kumppanilleen, sillä järven syvimmäksi kohdaksi on mitattu 23 metriä ja keskisyvyydeksi 12 metriä.

Edetessämme kohti Kangasalan rajaa opimme tunnistamaan saniaisista hiirenportaan, joka kukoistaa kosteissa metsissä. Opettelimme erottamaan harmittoman taikinarjan myrkyllisistä lehtokuusaman marjoista, jotka kasvavat usein pareittain. Polun pujahdettua vanhaan

kuusikkoon Vettenranta esitteli meille kirjanpainajan näivettämiä puita. Saimme kuulla, miten kääpiä on aikanaan hyödynnetty neulatyönyinä ja hiilloksen hengissä pitäjinä.

Pysähdyimme rantaa myötäilevällä polulla kuuntelemaan, miten koivujen ja haapojen humina peitti lähes kokonaan liikenteen äänet, vaikka kuljimmekin parin kilometrin päässä lähiöstä.

Vettenranta on ohjannut myös ulkomaalaisia vieraita, ja nämä ovat erityisesti ihmetelleet, miten erähenkisiä luontokohteita voi löytyä alle kymmenen kilometrin päässä Tampereen ytimestä. Vettenranta kannusti ryhmäämme pohtimaan, millaista lähiluontoa meillä on nyt ja mitä saatamme tulevaisuudessa menettää.

Ruut Penttinen

Toukokuussa 2011 retkeiltiin Salmuksen Natura-alueella. Tauko pidettiin Vähä-Riutan rannalla, jossa pesi kaakkuri.

Kaukajärven ja Pitkäjärven luonnon erityispiirteistä

HEIKKI TOIVONEN

Kaukajärvi ja Pitkäjärvi sijaitsevat Tampereen ja Kangasalan rajalla kallioperän rotkomaisessa ruhjevyöhykkeessä. Alueen kallioperä on suonigneissia. Pitkäjärven itäosassa Ilkonkallioiden alueella ja lähellä Kisapirttiä on kuitenkin gabroa ja dioriittia, mikä tekee kasvupaikasta kasvien kannalta ravinteisemman. Kisapirtin lähellä myös pegmatitiigraniittia. Kallioperällä on merkitystä, koska alueella on avokallioita ja kalliojyrkänteitä.

Suuri saumarajumuodostuma kulkee lähellä järviä. Pitkjärvellä Valtialan hautausmaan kohdalla harju on korkea selänne. Kaukajärven kohdalla harjussa on painanne, minkä jälkeen se jatkuu Keskisenharjuna Messukylään ja Kalevankankaalle. Harju vaikuttaa huomattavasti Kaukajärven rantoihin ja pohjan materiaaliin, hiekka- ja hieta-pohjat ovat yleisiä. Järven ympäristössä on myös hiesu- ja savikerrostumia.

Järvet ovat osa vanhaa noin 20 kilometrin vesistöyhteyttä Roineelta Pyhäjärvelle. Jääkauden jälkeen Muinais-Roine ja siihen silloin kuuluneet Längelmävesi, Mallasvesi ja Hauhon reitin järvet kuroutuivat Itämeren Ancylysjärven yläpuolelle 9500 vuotta sitten. Roine ulottui kapeana lahtena melko lähelle Pitkäjärveä. Matalassa salmessa olleen hieman korkeamman kohdan, Pitkäjärven kynnyksen, jälkeen vesi virtasi näiden läpivirtausjärvien kautta Ancylysjärveen, nykyisen Pyhäjärven suuntaan. Kaukajärven ja Pitkäjärven kautta virtasi tuolloin vuolas virta. Mittakaavasta saa jonkinlaisen käsityksen siitä, että nykyään Muinais-Roineeseen kuuluneiden vesien valuma-alue on n. 4500 km².

Maankohoamien oli Pitkäjärven tienoilla hieman suurempaa kuin Muinais-Roineen eteläosissa ja n. 8500 vuotta sitten. Roine mursi uuden lasku-uoman Valkeakoskella, ja Kaukajärvi – Pitkäjärvi jäivät latvavesistöksi Pyhäjärven suuntaan. Muinainen vesistöyhteys näkyy nytkin selvänä painanteena maastossa Kangasalan Suoramanjärven ja Pitkäjärven välillä. Järvet ovat lähes samassa tasossa ja niiden välinen maastopainanne on vain hieman ylempänä.

Pitkäjärvi ja Kaukajärvi olivat pitkään samaa järveä. Myöhemmin Kau-

kajärveä on jonkin verran laskettu, jolloin Pitkäjärvi eriytyi Kaukajärvestä. Vielä 1800-luvun kartoissa järvet ovat olleet samaa kokonaisuutta.

Alueen korkeuserot ovat huomattavia. Järvien pinta on nykyään tasolla 88.2 mpy, Roine 84 ja Pyhäjärvi 77 mpy. Kaukajärven keskisyvyys on 12 m ja suurin syvyys 23 m. Pitkäjärvi on vielä syvempi, 28 m. Molempien järvien etelärannalla kulkee korkea kallioselänne. Hikivuori ja sieltä alkava kallioselänne ulottuu tasolle 135–140 mpy. Kisapirtin lähellä kallion laki ulottuu n. 145 mpy. Tämä merkitsee lyhyellä matkalla 57 m korkeuseroa järven pinnasta kallion laelle, järven pohjasta korkeusero on peräti 85 m.

Järvien valuma-alueet ovat erittäin pieniä, vain 2,3 km² ja 11,2 km². Valuma-alueilla ei ole paljoa soita, joten vedessä on vain vähän humusta. Vesi pysyykin kirkkaana, varsinkin Kaukajärvässä. Todennäköisesti järviin purkautuu myös lähteitä, eniten niiden pohjaan.

ALUEEN METSÄT

Järvien eteläpuoliset metsät ovat enimmäkseen hyväkasvuista tuoretta ja lehtomaista kangasta. Valtapuuna on kuusi, paikoin on kuitenkin runsaasti lehtipuita, mm. kookasta haapaa. Paikoin on myös pieniä lehtolaikkuja, niitä on mm. kalliojyrkänteiden alla. Maasto on varsin kivistä, monin paikoin on myös kalliojyrkänteitä ja suuria irtolohkareita.

Kallioselänne jatkuu Pitkajärvestä itään päin, vajaan kilometrin päässä olevalla Alasen luonnonsuojelualueella on edustavaa metsä- ja kallioluontoa. Pitkajärven pohjoisrannan Ilkon kalliioihin liittyvät metsät ovat monessa suhteessa samanlaisia. Siellä on sijainnin takia kuitenkin enemmän avoimia paisterinteitä ja mäntyvaltaista puustoa. Kallioiden alapuoliset alueet ovat paikoin hyväkasvuisia ja lehtomaisia.

Alueen luontoa monipuolistavat monet rinteessä virtaavat norot, väliaikaiset purot, lähteet ja orsivesiesiintymät. Pitkajärven eteläpuolella on pienialainen suo ja Turvelampi -niminen suolampi. Suo ja lampi ovat varsin luonnontilaisia. Kaiken kaikkiaan luonto on pieniäpiirteistä ja pinnanmuodoiltaan sekä ravinne- että kosteusoloiltaan vaihtelevaa. Se on myös suhteellisen luonnontilaista, koska metsiä on ollut vaikeaa hyödyntää rinteiden jyrkkyyden takia.

Edustavia luontokohteita ovat jo mainittu Alasen luonnonsuojelualue, Kisapirtin lähellä oleva lehtoalue, Kisapirtille johtavan tien ali virtaava noro lähialueineen, Sillansalmen lähellä olevat kalliojyrkänteet ja niiden alustat sekä Ilkon kalliojyrkänteet ja siihen liittyvät metsäkuviot. Kaukajärven rantametsistä on suuri osa lehtomaisia, mm. Haiharan alueella on edustavaa rantalehtoa, samoin Kaukaniemessä ja Liutussa.

Alueella metsissä on monia harvinaisia eläin- ja kasvilajeja. Siellä esiintyvät mm. EU:n luontodirektiivilajeihin kuuluvat hajuheinä ja liito-orava. Kaukajärven ja Pitkajärven eteläpuolisella kallioalueen metsistä ja Alasen luonnonsuojelualueelta löytyy myös uhanalaisia lajeja ja useita vanhan metsän indikaattorilajeja, sammalia, jäkälää ja sienia. Metsät ovat myös linnuille sopivia, siellä viihtyvät mm. hömötiainen ja pyy, joskus voi tavata pohjantikan tai pikkusiepon.

KALLIOJYRKÄNTEET

Kaukajärven länsipäässä oleva Hikivuori ja Pitkajärven Ilkonkalliot jyrkänteineen kuuluvat valtakunnallisesti geologisesti arvokkaisiin kohteisiin (SYKE). Kalliojyrkänteitä on myös Sillansalmen alueella.

Kisapirtin lähistön ja Alasen luonnonsuojelualueen rinteet ovat jyrkkiä ja kallioisia. Jyrkänteiden alustat ja rinteiden alaosat ovat usein lehtomaisia ja luonnontilaisia. Paiste- ja varjorinteet, valuvesijuotit, pienet lähteet ja orsivesiesiintymät lisäävät jyrkänteiden vaihtelevuutta.

Ilkonkallioiden sammallajisto on monipuolista, ja se on Pirkanmaan puitteissa merkittävä. Siellä on tavattu myös harvinaisia kalliokasveja, kuten liuskarauunioinen ja tummarauunioinen. Siellä kasvaa myös näyttävä siperianmaksaruohokin, se on paikalla puutarhakarkulainen.

KAUKAJÄRVEN VESIKASVILLISUUS

Kaukajärven vesikasvillisuus tunnetaan pitkältä ajalta, ensimmäinen tutkimus on jo 1930-luvulta. Itse olen seurannut järven vesikasvillisuutta 1970-luvulta alkaen. Kaukajärvässä kasvaa erityisen runsaasti upoksissa kasvavia vesikasveja. Kirkkaasta vedestä johtuen ne kasvavat myös syvällä, pitkälehtivä kasvaa 4–5 metrin syvyyteen, ristilimaska ja vesisammalet 6–8 metrin syvyyteen asti. Sen sijaan →

järven on niukasti ranta- ja ilmaverisokasvillisuutta. Aiemmin Kaukajärven lahdissa on ollut laajempia korkeikkoja ja ruovikkoja, mutta ne ovat hävinneet.

Järven kasvistossa on kiinnostavasti sekä karujen että ravinteisten vesien lajeja. Niukkaravinteisissa vesissä kasvavia pohjaversoissa vesikasveja – nuottaruoho, lahnaruoho, hapsiluikka, rantaleinikki, äimäruoho – on runsaasti, samoin niukkaravinteisten vesien uposlehtisiä ahvenvitaa, heinävitaa ja ruskoärviä. Kaukajärven kasvua lisäksi monia keski- ja runsaravinteisten vesien lajeja tylppövittaa, pitkälehtivittaa, karvalehtiä ja ristilimaskaa. Lajilukua nostaa edelleen monipuolinen vesisammallajisto ja näkinpartaislevien esiintyminen. Lajistosta tarkemmin ks. Toivonen 2020.

Kaukajärven kasvua useita harvinaisia lajeja. Näitä ovat uposvesitähti, litteävita, pitkälehtivita, ristilimaska, järvisätkin (järvileinikki), vellamonsammal, ahdinsammal ja makrolevät hapranäkinparta ja ahdinpallero. Muuttamat näistä lajeista ovat sisämaassa varsin harvinaisia, ja Kaukajärven kaltainen niukka- ja runsaravinteisuutta osoittavien lajien yhdistelmä on sisämaassa huomattavan harvinainen. Samankaltaisia järviä esiintyy kallioperältä suotuisilla alueilla sekä laajojen harjumuodostelmien lähellä. Valitettavasti järven ilmaantui 1990-luvulla

myös vesirutto. Se muodostaa nykyään laajoja kasvustoja.

Kaukajärven erityisluonnetta selittävät järven sijainti, suotuisa pohjamateriaali, kokoonsa nähden suuri tilavuus ja pieni vähäsoinen valuma-alue. Vesi on kirkasta ja pH-arvoiltaan neutraalia. Sen puskurikyky happamoitumista vastaan on hyvä. Pienen valuma-alueen takia veden viipymä on pitkä, n. 3 vuotta, ts. järven vesi vaihtuu hyvin hitaasti. Tästä syystä Kaukajärvi on herkkä rehevöitymiselle ym. ympäristössä tapahtuville muutoksille. Jyrkässä maastossa mm. hulevesistä ja lisääntyvistä syys- ja talvisateista johtuva pintavesien valunta kuormittaa järveä. Olisi hyvä säilyttää järven rantavyöhyke mahdollisimman luonnontilaisena. Sama koskee myös Pitkajärveä.

KULTTUURIN VAIKUTUSTA

Myös kartanot ja maatilat ovat monipuolistaneet Kaukajärven ja Pitkajärven luontoa, samoin muikin asutus. Esimerkiksi alueen puistojen puulajisto on monipuolista. Haiharan kartanon pihapiirissä kasvaa erittäin suuria lehtikuusia, lehmuksia, jalavia, poppeleita ym. Alueella on myös vanhasa kartano- ym. kulttuurista kertovia kasveja. Myös Kaukaniemen alueella on edustavaa puustoa, paikoin Ilkon alueellakin. Kaukajärven ja Pitkajärven vanhat puustot ja kulttuurikasvit ansaitsivat oman selvityksensä. □

Kirjallisuus

Hakulinen, M. 2000. Sarsan alueen vesistöhistoria – pala Järvi-Suomea. <https://www.kangasala.fi> > Sarsa-8000-esitelmät (pdf, 3 s.)

Kontula, T. ym. 2021. Pirkanmaan uhanalaiset lajit ja luontotyypit. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20/2021. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/328936>

Parnela, A. & Arkkio, H. 2015. Kissakalliolta Illeröömiin. Pirkanmaan kalliosammaltutkimus. 231 s. Vammalan kirjapaino.

Toivonen, H. 2020. Tampereen Kaukajärven vesikasveista. Talvikki 44: 46-53.

Uljas, S. 2018. Saarenmaan osayleiskaavan luontoselvitys. Kangasalan kaupunki. <https://kangasala.fi> > Saarenmaan osayleiskaavan luontoselvitys (pdf, 40 s.)

Vaalamo, I., Pulkkinen, A. & Olkanen, E. 2021. Pitkajärvi – kätkeyty erämaajärvi kaupunkien puristuksessa. Kangasalan Luonto. Vuosijulkaisu 2021: 8–11.

Tuulivoimapuisto on ympäristöarvojen ristiriitatilanne

SEPPÖ RINNE
SAHALAHTI-SEURAN PUHEENJOHTAJA

Tuulivoima energian tuotantomuotona ei saastuta ilmaa, vettä tai maaperää. Silti tuulivoimarakentaminen aiheuttaa ristiriitatilanteita, joissa ovat vastakkain ilmastonsuojelun ja luonnonsuojelun näkökohdat.

Suomessa oli vuoden 2022 lopussa noin 1400 tuulivoimalaa. Lisää tuulivoimaa suunnitellaan ja rakennetaan kaiken aikaa, koska vihreälle energialle riittää kysyntää. Suomi sopii maatuulivoimaloiden sijaintipaikaksi: täällä tuulee, maisemamme on laakeaa ja täällä on tilaa.

Viime keväänä tuli julkisuuteen Enersense Wind Oy:n suunnitelma tuulivoimapuistosta, joka sijoittuisi toteutuessaan Laipanmaahan Sahalahden ja Kuhmalahden alueelle. Laipanmaa on 150 neliökilometrin laajuinen yhtenäinen metsäalue Kangasala-Kuhmoinen seututien 325 eteläpuolella.

Laipanmaa on pääosin talousmetsää. Vakituinen asutus sijoittuu Laipanmaan laitamille. Alueella on kuitenkin kymmeniä järviä, joten kesäasuntoja on paljon. Laipanmaan virkistyskäyttö on lisääntynyt viime vuosina, kun alueelle on rakennettu yhteistyössä maanomistajien kanssa polkuverkosto tulistelupaikkoineen.

Tuulivoimapuiston suunnittelu eselvityksistä rakentamiseen on pitkä, useamman vuoden projekti. Kun sopiva alue on löytynyt, toteuttaja neuvottelee alueen maanomistajien ja kunnan kanssa tavoitteena vuokrasopimusten tekeminen. Sen jälkeen on vuorossa alueen kaavoitus tuulivoimakäyttöön ja mahdollinen ympäristövaikutusten arviointimenettely. Kangasalan yleiskaavassa tai Pirkanmaan maakuntakaavassa ei ole tuulivoimapuiston edellyttämiä merkintöjä.

Laipanmaan tuulivoimalat rakennettaisiin yksityisille maille. Voimalan vuosittainen vuokratuotto on varmaa lisätuloa metsänomistajalle. Sähkölinjojen →

Luonnon ja kulttuurin päivän 24.9. tapahtuma Kaukajärven ja Pitkajärven Sillansalmella.

Laipanmaan Lammasojaa.

Teeriä Laipanmaalla.

BIRGITTA LAAKSO

alle jäävät maat lunastetaan kertakorvauksella. Kuntakin hyötty hankkeesta kiinteistöveron muodossa. Kaavoitusprosessi voisi käynnistyä, jos tuulivoimayhtiö saa tehtyä alueella riittävästi maanvuokrasopimuksia.

20–30 JÄTTILÄISMYLLYÄ LAIPANMAAN YDINALUEELLE

Tuoreimpien tietojen mukaan EnerSense Wind Oy:n suunnittelualue ulottuisi itäisimmillään Iso-Saksijärven

länsiosiin, etelässä Suojärveen, kaakossa puolen kilometrin päähän Elamojärvestä ja idässä kilometrin päähän Pentojärvestä. Alueelle on suunniteltu 20–30 voimalaa.

Tuulivoimalat muuttavat maisemaa. Myllyillä on korkeutta 200–300 metriä eli ne ovat kaksi kertaa niin korkeita kuin Tampereen maamerkki Näsinneula. Sahalahdelle saavuttaessa Kauramäeltä on avautunut laakea maisema pelloille ja metsiin – tulevaisuudessa

katse kiinnittyisi varmasti maiseman ylle kohoaviin myllyihin. Visuaaliset haitat ovat mielipidekysymyksiä, mutta useimmille asukkaille maalaismaisema on arvokas sinänsä.

Tuulivoimaloiden äänihaitat aiheuttavat huolta lähialueiden asukkaissa. Voimaloiden melutasolle on asetettu raja-arvot. Melun ja kuuloalueen ulkopuolella olevan infraäänin vaikutuksia on tutkittu, mutta yksiselitteistä näyttöä haitallisista terveysvaikutuksista ei ole saatu – mutta toisaalta niitä ei ole voitu sulkea kokonaan poiskaan, kun kyseessä on pitkäaikainen altistuminen.

Tuulivoimapuisto on harhaanjohtava nimi. Kyseessä ei ole puisto vaan pikemminkin teollisuusalue myllyineen, voimalinjoineen ja uusine metsäautoteineen. Rakentaminen muuttaa elinympäristöjä ja tuhoaa eläinten ja kasvien luontaisia elinpiirejä. Voimaloiden kaikkia vaikutuksia eläimistöön ei vielä tunneta.

Elämä on valintoja. En haluaisi tuulivoimaloita omalle takapihalleni, vaikka sähkösopimusta tehdessäni valintani on

Laipanmaalla pesii uhanalainen hömötiainen.

ekosähkö. Tuulivoimatuotannon sijoittelun, luonnon monimuotoisuuden suojelun sekä maisema-arvojen säilyminen eivät saisi olla ristiriidassa keskenään. Minulle Laipanmaan tuulivoimapuisto olisi avoin haava maisemassa. Vaikka Laipanmaa ei ole koskemattonta erämaata, vaan tehokkaasti

hoidettua ja hyödynnettyä talousmet-sää, en haluaisi sen muuttuvan teollisuusalueeksi.

Keskustelimme aiheesta Sahalah-ti-Seuran johtokunnassa. Totesimme, että tällaisten hankkeiden valmistelussa avoin tiedotus, vuorovaikutus ja keskustelu alueen asukkaiden kanssa on

tärkeää. Lähialueen asukkailla on oikeus tulla kuulluksi. Asukkaiden huolet on otettava vakavasti. Laipanmaan suunnittelualueen kohdalla ympäristövaikutusten arviointimenettely on tärkeää ja tarpeellista hankkeen koosta riippumatta. Laipanmaan luonnolla on arvoa ja itseisarvoa. □

Enersense Wind suunnittelee tuulivoimapuistoa Laipanmaan ydinalueelle. Hanke ei ole maakuntakaavan ja Kangasalan strategisen yleiskaavan mukainen. Alueen suurin metsänomistaja metsäyhtiö UPM sanoo, että ”emme ole siinä mukana emmekä ole muodostaneet kantaamme sen suhteen.”

PIIRROS: SEPPÖ LEINONEN

Ympäristöjärjestöt ilveksen puolella

Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ja maakunnan paikallisyhdistykset valitivat marraskuussa hallinto-oikeuteen kaikista Pohjois-Hämeeseen myönne-tyistä ilveksen kaatoluviista. Kangasalla vahvin ilveskanta on Laipanmaalla

entisen Sahalahden ja Kuhmalahden alueella.

Välipäätöksellä 23.11. Hämeenlinnan hallinto-oikeus kielsi ilveksen pyyntilupien täytäntöönpanon koko Pirkanmaan alueella.

Laipansalon ikimetsässä

HEIKKI TOIVONEN

Kuhalahdella Laipanmaan pohjoisosassa sijaitseva Laipansalo on Luonnonperintösäätiön vuonna 2022 hankkima suojelumetsä. Se ulottuu liki kilometrin pituisena palstana läheltä Pentojärven pohjoisrantaan hieman Vähäjärveä pohjoisemmaksi. Suojelualan pinta-ala on 18,6 ha. Lähellä etelärajaa kulkee metsäautotie, toinen tie sivuaa pohjoisreunaa. Kävin katsomassa Laipansalaa elokuun lopulla syyskesän auringon juhlistaessa retkeämme.

Laipansalon maasto on kumpuilevaa. Korkeimmat kallionlaet nousevat 15–20 metriä Vähäjärven tasoa (126 m mpy) korkeammalle. Pienistä korkeuseroista huolimatta maisemakuva on vaihteleva. Alueen etelä- ja keskiosaa

on metsää kasvavien kalliokumpareiden ja harvapuustoisten suojuottien mosaikkia. Varpujen, seinäsammalen ja poronjäkälien peittämän kalliomaan valtapuuna on mänty, osa puista on kilpikaarnaisia.

Vähäjärven rantaan viettää laajempi, harvahkoa männikköä kasvava rinne. Kalliokumpareiden alaosissa metsä on tuoreempaa, kuusivaltaista. Puiden oksilla on runsaasti loppoa ja naavaa.

Suojuteissa kasvaa suopursun ja muiden suovarpujen lisäksi saroja, rahkasammalia ja näyttäviä karhun-sammalpatjoja.

Pohjoisosan poikki virtaa Kalliojärven suunnasta tuleva pikkupuro. Sen kuusivaltaisessa reunuskorvessa kasvaa saniaisia ja suovehkaa. Puro laskee suojelualan puolelle ulottuvaan Vähäjärven kapeaan lahdelmaan. Sen reunoilla on ruohoista rantanevaa ja ruo-

vikkoa. Puron ja rantanevan tienoilla kierteli poikkeuksellisen runsaasti sudenkorentoja syyskesän auringon lämmössä.

Itse Vähäjärven rantoja kiertävät kapeat nevareunukset ja rantarämeet.

Suojeluala on vain runsaan 200 metrin levyinen ja se rajoittuu melko äskettäin hakattuihin talousmetsiin. Tästä huolimatta Laipansalossa on vahva ikimetsän tuntu, ja metsän sisällä sen tuntee paljon kokoaan suurempana. Ei ole hakkuista kertovia kantoja. Ei ole polkuja joitakin tapailevia hirvenpolkuja lukuunottamatta. Mustikka-, puolukka- ja kanervakasvustot ovat saaneet kehittyä rauhassa, samoin maata peittävät sammat ja jäkälät. Kallioiden päällä kasvaa suuria laikkuja palleroporonjäkälää. Lahopuuta on runsaasti, keloja, tuulenkaatoja, maapuita ja pötkelöitä.

Vähäjärven lahden perukkaa.

Pentti Linkola ihastui vanhaan metsään

ANNELI JUSSILA

Kangasalan ja Pälkäneen seudulta on löydetty useita suojueluun sopivia alueita: Luopioisissa Kukkiälä, Sappeen tien varressa Mustikkamäki, Korpivainio, Kurikanlehto, ja uusimpana Laipansalo.

Se sijaitsee Rajalan kämpältä hiukan pohjoiseen, 18,6 hehtaaria, on siis kohtalaisen iso. Laipansalon suojueluun päätyksellä on todella mielenkiintoinen historia.

Pentti Linkola retkeili näissä maisemissa 2000-luvun alussa ja saapui Vähäjärven rantaan. Metsä kuului silloin Niinimäen tilaan. Pentti oli ihastuksissaan ikivanhoista petäjistä, jotka ovat satoja vuosia vanhoja, ja petäjikössä soivasta metsästä. Oli kevät, hän yöpyi teltassa ja näki aamulla lammella kaakkurin. Lehdosta purovarresta kuului valtava lintujen konsertti. Pentti oli mennyt läheisen eläinlääkärin mökille juttelemaan, että tämä metsä pitää pelastaa. Hän oli myös käynyt taloissa kyselemässä kuka metsän omistaa, mikä ehkä johti joihinkin aavistushakkuisiin, mutta ei onneksi tällä palstalla.

Pari vuotta sitten sain vinkin, että juuri tämä metsä oli tulossa myyntiin. Kävin lumikengillä katsomassa metsän. Tuli tarjouskilpailu, ja kilpailu olikin tiukka. Onneksi saimme täs-

mälähjoituksen yhdeltä naapurilta ja voitimme. Saimme jälkikäteen lisärahoitusta Suomen vanhimmalta tieteelliseltä seuralta *Societas pro Fauna et Flora Fennicalta*, joka täytti viime vuonna 200 vuotta. Seura lahjoitti ihan merkittävän summan, ja talkoissa oli mukana myös Fortum. Kauppahinta oli lopulta aika korkea, mutta Laipansalo on todella sen arvoinen. Annoimme alueelle nimen viereisen Laipanmaan metsäalueen mukaan.

Suosittelen käyntiä Laipansalossa. Ihana Vähäjärven lahti tulee alueen sisälle. Metsä on reilusti yli satavuotiasta, siihen kuuluu sekä rehevää mäntymetsää että kuusivaltaista sekametsää, ja on lisäksi pieniä laikkuja harvinaista ja uhanalaista karukkokangasta jolla kasvaa jäkälää. Laipansalo on sekä kaunis että arvokas alue, johon sisältyy useita avainbiotooppeja.

Luonnonperintösäätiö suojelee mielellään juuri avainbiotooppeja, jotka on toki mainittu laissakin. Suomessa niiden koko on vain rajattu aivan liian pieneksi. Meillä ne jäävät usein alle puoleen hehtaariin, kun Ruotsissa koko on keskimäärin viisi hehtaaria. Avainbiotoopin ydin voi olla esimerkiksi lampi, ranta, puro, lehto tai lähde, ja näiden ympärille on tärkeää saada riittävästi suojueltua aluetta.

Usein käy niin, että naapurikin innostuu ja selvittää oman metsänsä Metso-suojuelua. Näitä iloisia laajene-

mistapauksia on ollut toista kymmentä. Avainbiotooppeihin voi sisältyä myös jokin avainlaji kuten liito-orava tai sateenvarjolaji, kuten majava, jonka ansiosta alueella on muitakin arvokkaita lajeja.

Jos yksityinen maanomistaja haluaa lähestyä Luonnonperintösäätiötä mielessään alueen myynti tai lahjoitus, voi olla eteläisessä Suomessa ja Hämeessä kuten Pirkanmaallakin yhteydessä minuun tai **Harri Hölttään**. Yhteystiedot löytyvät säätiön sivuilta. Sähköposti, jossa on kiinteistörekisteritunnus, voi olla hyvä aloitus. Olemme molemmat usein maastossa ja estyneitä heti vastaamaan puhelimeen.

Kriteerit hankittaville alueille ovat melko väljät, mutta metsien kohdalla säätiö pyrkii mahdollisimman luonnontilaisiin alueisiin. Mielellään luonnontilaisen kaltainen metsä, jota ei ole koskaan hakattu aukoksi, josta on korkeintaan otettu varovaisesti ja vähän puuta, ja hyväksi on jos jokin osa siitä on kokonaan koskematon. Monikerroksinen metsä, jossa esiintyy eri puusukupolvia. Myös ojitamattomuus on plussaa kuten lahoppuukin. Luonnonperintösäätiö ostaa mielellään metsää niin reheviltä, lehtomaisilta mailta kuin kuivilta kankailtakin. Pinta saisi olla kymmenen hehtaaria tai enemmän, mutta erityisten luontoarvojen ollessa kyseessä neljä hehtaaria voi olla alarajana.

Merja Palin lukemassa runoja Kimmo Pyykkö-museon näyttelyssä.

Kun taiteilija löytää luonnon: "Yltäkylläinen ideoiden lähde"

HAASTATTELU JORMA MÄNTYLÄ
KUVAT JORMA MÄNTYLÄ,
MERJA PALIN

– Metsien ja luonnon suojelu on lähellä sydäntäni. Keväällä 2023 toteutin kahden muotoilijakollegan **Nina Ruokosen** ja **Helena Vaarin** kanssa ison *Metsätöitä*-näyttelyn Kimmo Pyykkö -taidemuuseumissa Kangasalla, sanoo taideteollinen suunnittelija **Merja Palin**.

Näyttely oli suosittu ja arvostelut myönteisiä. Merja Palin tuli Kangasalla

tutuksi niillekin, jotka eivät ennen hänen nimeään olleet kuulleet.

– Missiona oli herättää ihmisiä miettimään taiteen kautta omaa metsäyhteyttään ja mahdollisuuksia hillitä luonnon lajikatoa ja ilmastonmuutosta.

Kangasalainen Merja Palin on monipuolinen taideteollinen suunnittelija. Luontoaiheisia painokankaita on tuhansissa suomalaisissa kodeissa. Hän on suunnitellut kuoseja muun muassa Eurokankaalle, Huhtamäelle, Tekstiilipalvelulle ja Karto Oy:lle. Hän on suunnitellut myös neuleita. Kan-

gasalan omat villasukat ja lapaset sekä Valkeakosken tuore nimikkovillapaita ovat Palinin käsialaa.

Kangasalan luonto ry:n jäsen Merja Palin kertoo olevansa 56-vuotias artemoni, medianomi ja tradenomi. Lukion jälkeen hän lähti opiskelemaan Turun seudulle.

– Kun ensimmäinen lapsemme oli syntynyt, muutimme takaisin Kangasalle. Olemme asuneet Kangasalla jo 26 vuotta paluumuuton jälkeen. Nykyisessä kodissamme Liuksialassa olemme asuneet jo 21 vuotta. Perheeseeni kuuluu micheni Ilkka, kolme

aikuista, muualla asuvaa lasta, kaksi koiraa ja kissa.

Miten käytät luontoa töittesi lähteenä?

– Liikun luonnossa päivittäin. Kotini lähellä on kaunista luontoa, jota saan päivittäisillä koiralengeillä ihaila. Harrastan retkeilyä luontopoluilla, kansallispuistoissa ja retkeilyalueilla. Erityisesti nautin "oikeiden metsien" tunnelmasta. Olen käynyt melkein kaikissa Suomen kansallispuistoista. Vajaa kymmenen on vielä käymättä, Palin kertoo luontoyhteydestään.

– Olen muutaman vuoden harrastanut myös lintujen tarkkailua. Olen aivan haltioissani kun onnistun tunnistamaan uuden lintulajin. Tämä harrastus on opettanut minulle rauhallista, läsnäolevaa luonnon havainnoimista. Valokuvaan ja maalaan paljon kauniita luonnon maisemia ja yksityiskohtia. Niistä suunnittelen kuosini. Luonto on yltäkylläinen ideoiden lähde. Koskaan en ole kyllästynyt ihaillemaan luonnon ihmeellisyyttä.

Mikä on vaikeinta, mikä palkitsevinta?

– Palkitsevinta työssäni on nähdä jokin suunnittelemani kangas, tai neule tai vastaava jonkun ihmisen kodissa tai päällä. Olen myös itse aina iloinen nähdessäni oman suunnittelutyön valmiina kankaana tai tuotteena. Itsenäisenä, yksin työskentelevänä on välillä haasteellista joko tarttua työhön ja välillä irrottautua siitä. Työ kulkee mukana aina.

– Merkityksellisin työni on Luonnonperintösäätiölle suunnittelemani *Ikemetsä*-mallisto. Sen kahdeksan erilaista kuosia on yhteistyöyritysten käytössä niin, että yritykset lahjoittavat kuosia käyttäessään osan, noin 10 prosenttia, tuotosta metsien suojeluun Luonnonperintösäätiön kautta.

– *Mesikämmen*-kuosista olen erityisen iloinen. Se oli myös viime kevään näyttelyssä. Metsässä, jossa liikun paljon koirieni kanssa, on nähty myös karhu. Itsekin olen nähnyt karhun jälkiä. En ole pelännyt. Uskon, että tuo metsänvaltiat, karhu, on seurailut liikkeitäni etäältä, mutta antanut olla rauhassa. Olemme molemmat metsän ystäviä. Tässä kuosissa metsän valtiat katselevat lempeästi metsän siimeksestä ja muistuttavat meitä, että metsä on yhteinen aarteemme.

– Viime vuosina olen tehnyt paljon työtä, jotta suunnitteluni olisi kestävä kehityksen ja hyvien, kestävien ratkaisujen puolella. Vuonna 2018 arvokas lähimetsäni ihan Liuksialan uimarannan tuntumassa kaadettiin avohakkuussa. Se oli kaupungin omistama, mutta olin melkein ominut metsän. Se oli luontoarvoiltaan poikkeuksellisen rikas metsä. Alueella oli sijainnut 1950–60-luvulla Liuksialan alueen yhteislaidun, jonka seurauksena metsä oli erikoinen. Siellä oli paljon lintuja ja aluskasvillisuus oli monimuotoinen.

Metsän kaataminen tuntui myös siinä mielessä erikoiselta, että se sijaitsee aivan Roineen rannassa. Suren tämän metsän menettämistä edelleen. Tämä kuitenkin sai minut toimimaan

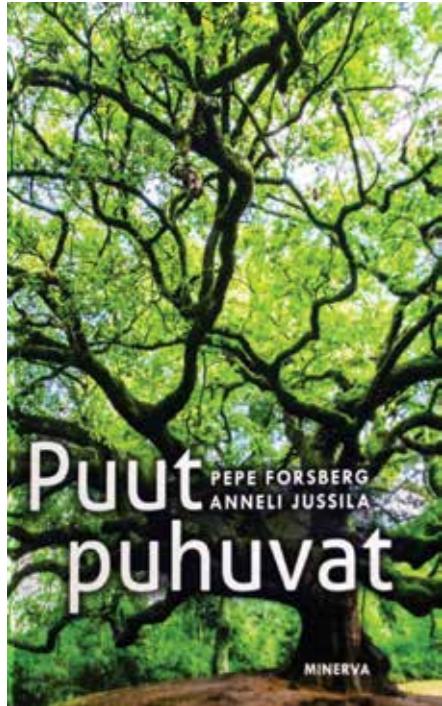
Mesikämmen-kuosi.

entistä aktiivisemmin luonnon hyväksi. Vaikka aina olen tehnyt luontokuoseja, tämä tapahtuma sai minut miettimään mitä vielä konkreettisempaa voisin tehdä. Tämän seurauksena alkoi yhteistyö Luonnonperintösäätiön kanssa.

– Uusi *Puolukkamättäällä*-kuosi on syntynyt näin. Olen innokas marjojen kerääjä. Suunnittelen joka vuosi uuden mustikka- ja puolukkakuosin, koska marjametsä inspiroi minua aina uudestaan ja uudestaan. Tämän kuosin runsas puolukkamätäs kannon kupeessa on marjastajan unelma. Joskus sitä ei raaskisi edes poimia, kun marjoja pursuava mätäs on niin kaunis. □

Ikemetsän eläimiä.

Pepe Forsberg ja Anneli Jussila: *Puut puhuvat*. Minerva kustannus 2023, 290 s.

Kuuntele puiden puhetta – tietokirja luonnonmetsistä

yksinkertaisimmiksi, millä on välttämättä vaikutusta monimuotoisuuteen. Forsberg referoi tässä yhteydessä myös uutta metsätutkimusta, johon hän on voinut tutustua mm. Helsingin yliopiston tutkimusasemien neuvottelukunnan jäsenenä.

Kirjan II osassa Syvä metsä Anneli Jussila lähestyy aihetta puiden ja ihmisen historian, myyttien ja kansanperinteen näkökulmasta. Hän kertoo aluksi metsäajasta, ajalta ennen kirjoitettua historiaa. Metsäajan aikakäsitys oli syklinen, puilla nähtiin yhteys esivanhemiin, ja pyhillä puilla, lehdöillä ja hiisillä oli suuri merkitys ihmisten mieliin. Metsäaika loppui kaskiin ja suuriin hakkuisiin, mutta sen perinnettä on onneksi saatu tallennettua runsaasti. Kansallisromanttisessa kulttuurissa metsillä oli edelleen tärkeä sija, joskin jo muuttuneena. Metsiä alettiin kuvata ja niistä kirjoittaa. Alettiin myös kaivata metsän ideaalia, tavoittamatonta kaukametsää ja sinistä saloa. Nykyään metsän perustyyppit ovat eriytyneet kauas toisistaan, on luonnonmetsä ja usein kovalla kädellä hoidettu talousmetsä, jossa metsien moninaisuudesta on karsittu suuri osa. Jussila kirjoittaa myös puiden ja metsien henkisestä merkityksestä, ja mitä ne merkitsevät hyvinvoinnillemme.

Kirjoittajien metsäkäynnit ovat tärkeä osa kirjaa. Kitsin metsäpaloalueen ja Evon luonnonmetsien avulla kerrotaan luonnonprosesseista ja lajien moninaisuudesta. Metsäretkillä nähdään luonnon ja kulttuurin yhteiselo, niin Janakkalan Linnavuorten maisemissa kuin Nilsin Aholansaareissa, tai sitten ollaan Inarin Maahisenvaaran ajattomassa maisemassa. Retkillä tavataan myös muita metsien tuntijoita ja suojelijoita, metsäihmisiä.

Kirjan viimeinen luku käsittelee yhteenvetävästi metsien suojelua. Sen otsikko on arvoituksellisesti Varjojen suojelu. Aluksi lukija tutustuu kahden

merkittävän toisinajattelijan ja metsäihmisen, Pentti Linkolan ja virolaisen Valdur Mikitan, teeseihin mitä on olla metsäihminen. Lukija voi testata itsensä sekä Linkolan että Mikitan ajatuksista kootuilla testeillä. Jos teeseistä allekirjoittaa puoletkin, on matkalla kohti kelpvollista metsäläisyyttä. Varjojen suojelu saa myöhemmin esteettisesti ilmaistun merkityksen, kirjan sanoin: ”Eikö metsän lumous ole jäljitettävissä hämäryyteen, himmeyteen, katveeseen ja siimekseen? Metsässä varjojen ja elämänmuotojen välillä vallitsee äärettömän rikas suhteiden verkko, ja sen kauneuteen liittyvät olennaisesti hämy, katve ja siimes.”

Kirjan lopussa esitellään lähteet ja lisälukemista. Osan I osalta ne käsittävät pääasiassa uusia tutkimusartikkeleita. Useista julkaisuista on harmillisesti mainittu vain otsikko ja kirjoittajat, ilman tietoa onko kyseessä kirja, julkaisusarja tms. Tarkemmat tiedot lähteistä löytyvät toki googlen avulla. Kun valtaosa metsälajeista elää enemmän tai vähemmän puiden varassa, niin viittaus Petri Keto-Tokoin ja Juha Siitosen erinomaiseen tietokirjaan *Puiden asukkaat: Suomen puiden seuralaislajit* (Gaudeamus 2021) olisi ollut hyvä. Osan II lähteet sen sijaan kattavat aihepiirinsä erittäin hyvin, mukana on myös hyödyllisiä suomenkielisiä kokonaisesityksiä.

Kirjoittajilla on luonnonmetsiin syväekologinen, miltei mystinen suhde. Puut ja metsä nähdään aktiivisina toimijoina, jotka välittävät viestejä ja auttavat toisiaan. Joissakin kohtaa antropomorfismi voi häiritä, mutta sitä ei kannata ottaa liian kirjaimellisesti, vaan nähdä pikemmin metaforana. Puiden ja metsän inhimillistäminen on toki emotionaalisesti tehokas tapa kertoa metsäluonnon tilan heikkenemisestä ja sen suojelun tarpeesta. Kuunnelkaa puita ja suojelkaa metsiä! Kirjoittajien sanoin: ”Hakattu metsä ei vastaa!”

Heikki Toivonen

Kangasalan luonnon toimintaa 2023

Kangasalan luonto ry:n toiminta jatkui perinteiseen tapaan vuonna 2023. Lisää yleisötahtumia tuli koronapandemian helpotettua. Lausuntoja, muistutuksia ja valituksia tehtiin neljä. Jäsenmäärän kasvu jatkui.

Yhdistyksellä oli esittelypiste Kangasalan Kulttuuri- ja hyvinvointitorilla 15. huhtikuuta. Luonnonkukkien päivän retki järjestettiin 18.6. Kangasalan Kisapirtin ja Turvelammen metsäalueella Pitkäjärven eteläpuolella. Retken vetivät **Heikki Toivonen** ja **Krista Mäkelä**. Teemana oli mustikka.

Pohtiolammen Sääksikeskuksessa oli avoinna 28.4.–30.6.2023 *Kangasalan luontoa kuvin ja sanoin* -näyttely. Esillä oli paljon Kangasalan luonto ry:n jäsenten valokuvia. Näyttely oli koottu yhteistyönä Kangasalan luonto ry:n, Sääksisäätiön ja Taigabird Oy:n kanssa. Yhdistys oli mukana Luonnon ja kulttuurin päivässä 24.9. Kaukajärvellä ja Pitkäjärvellä. Haiharassa oli esittelypiste ja Kaukajärven sekä Pitkäjärven

luonnonhistoriasta kertoi laajasti Heikki Toivonen (artikkeli toisaalla tässä lehdessä).

Hallituksen kokouksia on pidetty kolmesti vuonna 2023. Kokoukset ja yhteydenpito toteutettiin sähköpostitse sekä WhatsApin avulla. Yhdistyksen jäsenmäärä ylitti 210 vuonna 2023.

Vuosikokous pidettiin 26. helmikuuta Raikun kylätalolla. Tapahtumassa tekstiilitaiteilija **Merja Palin** esitteli tuotantoaan ja suhdettaan luontoon. Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin edelleen Markku Välimaa. Hallituksen jäseniksi valittiin Jorma Mäntylä (varapj), Tuuja Lahti (siht), Sina Isokallio, Krista Mäkelä, Reetta Vuorio ja Inka Vaalamo sekä varajäseniksi Heikki Toivonen, Hannu Majava ja Kari Sipilä. Toiminnantarkastajiksi valittiin Stina Lahikainen ja Pauliina Henttinen sekä heille varahenkilöiksi Petri Saario ja Kalevi Lepo. Taloudenhoitajana jatkoi Tuula Säpyskä.

Vuotuinen Suojelun kärki -kiertopalkinnon saivat vuosikokouksessa **Inka Vaalamo** ja **Antti Pulkkinen**

ansioistaan Pitkäjärven ja Ilkon alueen suojelun hyväksi.

Hallituksen jäsenet ovat tehneet työtään vapaaehtoisesti palkatta oman toimen ohella. Tapahtumat sekä erilaiset lausunnot, muistutukset ja valitukset on tehty priorisoiden.

Vuonna 2023 annettiin lausunto Pirkanmaan vaihemaakuntakaavan luonnoksesta (Elonkirjo ja energia 17.4.2023). Valitus tehtiin Liutun asemakaavasta kortteleissa 955 ja 956, kaava 850 sekä annettiin selitys Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle 28.7.2023. Oikaisupyyntö tehtiin Kangasalan hyvinvointilautakunnan päätöksestä toiminta-avustusten jakamisesta 9.5.2023, jossa yhdistys ensi kerran jätettiin vaille avustusta. Korkeimman hallinto-oikeuden vastaselityspyyntöön Tavase Oy:lle Kangasalle ja Pälkäneelle myönnettyistä luvista vastattiin 24.10.2023.

Kangasalan luonto on avustanut luonnonsuojelualue-aloitteissa ja osallistunut maastokäynteihin. Jäsenistölle on tiedotettu luonnonsuojelua koskevista tapahtumista, kyselyistä ja adresseista.

Markku Välimaa luovutti Kangasalan luonto ry:n Suojelun kärki -kiertopalkinnon vuodelle 2023 Antti Pulkkiselle ja Inka Vaalamolle ansioista Pitkäjärven ja Ilkon alueen suojelun hyväksi.

Suomen luonnonsuojeluliitto

Liity netissä

Luonnonsuojeluliiton jäsenenä suojelet suomalaista luontoa niin Kangasalla kuin koko Suomessa. Pääset mukaan retkille, tapaat muita luonnonystäviä ja saat jäsenlehden.

Jäsenmaksu on 38 euroa vuodessa, opiskelijoilta 28 euroa ja varsinaisen jäsenen kanssa samassa osoitteessa asuivilta perheenjäseniltä 15 euroa. Jäsenmaksu on voimassa vuoden loppuun saakka. Joulukuun 2023 aikana liittyvät ja jäsenmaksunsa maksavat jäsenet ovat vuoden 2024 uusia jäseniä ja saavat jäsenedut heti käyttöönsä.

www.sll.fi/tule-mukaan/liity/

Tee lahjoitus

RAHANKERÄYSLUPA RA/2020/921

Suojele pala ikimetsää

Lahjoitustili: FI78 5494 0950 0224 93
MobilePay-numero: 77220

Luonnonperintösäätiö – ostaa luonnonalueita pysyvään suojeluun.
www.luonnonperintosaatio.fi

Palkittu paikallinen valokuvaaja

www.studioreettamuranen.fi

040 7572435

Ammattitaitoiset kuvaukset yksityille ja yrityksille.
Studiot Pikonlinnassa ja Tampereella, miljöökuvaukset missä vain.

Kangasala
OKSALLA YLIMMÄLLÄ

ULKOILE JA RETKEILE

Kangasalla ja Tampereen kaupunkiseudulla

Tutustu käteviin karttasovelluksiin, joista löytyvät retkeilyreitit, uimarannat, tulipaikat ja muut retkeilyyn liittyvät palvelut ja kohteet myös yli kuntarajojen.

kangasala.fi/karttoja-liikuntaan-ja-ulkoiluun

ulkoilutampereenseutu.fi

PARHAAT SÄHKÖPYÖRÄT!

Nippelissä on Pirkanmaan paras sähköpyörävalikoima – 16 eri sähköpyörämerkkiä.

Asiantuntijamme auttavat sinua löytämään juuri oikean pyörän tarvitsetpa sitä sitten työmatkoille tai vapaa-aikaan.

Ja perinteisiä polkupyöriä löytyy myös jokaiseen käyttöön, niin maastoon kuin kadullekin.

Sen minkä myymme, sen myös huollamme.

nippeli.fi

JO YLI 45 VUOTTA
POLKUPYÖRÄKAUPPA TAMPEREELLA

Polkupyörien Erikoisliike

NIPPELI

Juvelankatu 8 | p. 363 2900 | ark. 10-18, la 10-14

Suurinta tietä terveyteen

SUORAMAN APTEEKKI

ma-pe 9 - 20, la 9 - 18, su 12 - 18

Mäkirinteentie 10 puh. 010 235 2350
Prisma Kangasala 8,35 snt/puhelu + 16,69 snt/min

Asioi verkossa suoramanapteekki.fi

Kukkakauppa Kangasalla - vuodesta 1964

Avoinna joka päivä 9-19

Poikkea ostoksille!

ILKON KUKKA

Lentola, Kangasalantie 616 | 03 364 6666

*Kangasalan luonto ry
toivottaa Hyvää Joulua!*

Jouluinen tervehdys

Wääksyn Kartano

Aina ♥ lähelläsi

Kangasalan Sanomien kätevässä sovelluksessa jatkuvasti päivittyvä uutisvirta ja näköislehdet tilaajalle. Ilman tilaustakin käytössä paikalliset tapahtumat, lounaat ja kaupalliset yhteistyöjutut. Lataa sovelluskaupastasi!

Kangasalan
SANOMAT

kangasalansanomati.fi/sovellus

**TUNNELMALLISTA
JOULUA &
LUONNON LUMOA
VUODELLE 2024!**

Toivottaen **Kangasalan Vihreät**

Vihreät

Kangasalan harjuilta maailmalle